7/4864

T.C.
BAŞBAKANLIK
Dış Ticaret Müsteşarlığı

Sayı : B.02.1.DTM.0.03.03.03 /

Konu : Soru Önergesi

08.03.05* 11396

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi: 18/02/2005 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/4864-9241/28596 sayılı yazıları.

Iğdır Milletvekili Sayın Dursun AKDEMİR'in, (7/4864) esas numaralı yazılı soru önergesi ile 2003 ve 2004 yıllarındaki ihracat, ithalat ve cari işlemler açığı rakamları konusunda tevcih ettiği soruların cevapları ekte yer almaktadır.

Bilgilerine arz ederim.

Kürşad TÜZMEN
Devlet Bakanı

EK : Not (9 sayfa)

DTM İthalat Genel Müdürlüğü
İnönü Bulvarı No:36 Emek 06100 ANKARA
Telefon: (0 312) 222 65 00 Faks: (0 312) 212 87 65
e-posta: ith@dtm.gov.tr Elektronik Ağ: www.dtm.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat : Rüştü Okcu Daire Başkanı

7/4864

IĞDIR MİLLETVEKİLİ PROF.DR.DURSUN AKDEMİR'İN 7/4864 ESAS NUMARALI SORU ÖNERGESİNİN CEVAPLARI

Soru 1: Türkiye'nin 2003 ve 2004 yıllarında gerçekleşen resmi ihracat, ithalat, dış ticaret ve cari işlemler açığı rakamları ne şekilde oluşmuştur? Bu rakamların, hedeflenen rakamlarla mukayesesi yapıldığında sonucu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap1 : Türkiye'nin 2003 ve 2004 yıllarındaki Program hedefi ve gerçekleşen olmak üzere ihracat, ithalat, dış ticaret açığı ve cari açık verileri aşağıda Tablo 1'de yer almaktadır. Tablo 1'in incelenmesinden de görüleceği üzere; 2003 yılında ihracat hedefi 39.350 milyon dolar, gerçekleşme ise bu rakamın %20 üzerinde olarak 47.253 milyon dolar; ithalatta ise Program hedefi 55.580 milyon dolar iken gerçekleşme %25 daha fazla olarak 69.340 milyon dolar olmuştur. 2003 yılında dış ticaret açığı, Program hedefine göre %36, cari açık ise %130 daha fazla gerçekleşerek sırasıyla -22.087 milyon dolar ve -8.037 milyon dolar olmuştur.

2004 yılında da gerçekleşme rakamları hedeflerin üzerinde olmuştur. 2004 yılında ihracat hedefi 51.530 milyon dolar iken gerçekleşme hedefi %22 aşarak 63.017 milyon dolar; ithalatta ise Program hedefi 75.000 milyon dolar iken gerçekleşme %30 daha fazla olarak 97.341 milyon dolar olmuştur. 2004 yılında dış ticaret açığı hedefi %46, cari açık ise %104 oranında aşarak sırasıyla -34.324 milyon dolar ve -15.573 milyon dolar olmuştur.

Tablo 1:

	2003			2004			DEĞİŞİM %
	PROGRAM	GERÇEKLEŞME	FARK %	PROGRAM	GERÇEKLEŞME	FARK %	GERÇEKLEŞME
İHRACAT	39.350	47.253	20	51.530	63.017	22	33,4
İTHALAT	55.580	69.340	25	75.000	97.341	30	40,4
DIŞ TİCARET AÇIĞI	-16.230	-22.087	36	-23.470	-34.324	46	55,4
CARİ AÇIK	-3.489	-8.037	130	-7.626	-15.573	104	93,8

Son iki yıldaki ihracat, ithalat, dış ticaret ve cari açık rakamlarının hedefleri aşmasının nedenleri aşağıda yer almaktadır.

a.İhracat:

2003 ve 2004 yıllarında gerçekleştirilen ihracat rakamlarının, hedefin oldukça üzerinde realize edilmesinin dayandığı makro ekonomik nedenler incelendiğinde temelde şu unsurlar görülmektedir:

- **İşgücü Maliyetleri ve Verimlilikteki Gelişmeler:** 2003 yılında olduğu gibi 2004 yılında da reel işgücü maliyetlerindeki düşüş ve imalat sanayiindeki verimlilik artışı ihracatçılarımıza önemli bir maliyet avantajı oluşturmuştur. Nitekim, 2004 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine oranla imalat sanayiindeki verimlilik %5.9 gibi yüksek bir oranda artarken, reel işgücü maliyetleri sadece %0.9 oranında artış göstermiştir.

- **Finansman Maliyetlerindeki Düşüş:** Uygulanan ekonomi politikalarının bir sonucu olarak enflasyonda yaşanan gerilemeye paralel bir şekilde düşen faiz oranları da yatırımcı ve ihracatçılarımıza finansman açısından çok büyük bir avantaj sağlamıştır. Nitekim, ihracatçılarımıza çok önemli finansman desteği sağlayan Türk Eximbank, 2003 yılında 8,

2004 yılında ise 3 kez faiz indirimine gitmiştir. Bu dönem zarfında Eximbank faiz oranları 31 puan düşmüştür.

- **Enerji Maliyetlerindeki Gelişmeler:** Enerji fiyatlarındaki gelişmeler de üretici ihracatçılarımızın girdi maliyetlerinin düşmesini sağlamıştır. Nitekim, 2004 yılında toptan eşya fiyat endeksi %13,8 oranında artarken, elektrik, su ve doğalgaz fiyatlarında %0,6 oranında düşüş yaşanmıştır.

- **Sanayi Üretimindeki Artış:** Özellikle ihracata dönük sektörlerin üretimlerinde yaşanan yüksek oranlı büyüme, ihracat artışına önemli katkı yapmıştır. Nitekim, 2004 yılında hazırgiyim üretimi %6, kimyasal üretim %13, makina üretimi %21, ofis makinaları üretimi %227, motorlu taşıt üretimi %50, mobilya üretimi ise %23 oranlarında artış göstermiştir. Söz konusu artışlara paralel olarak kapasite kullanım oranlarında da artışlar yaşanmış ve 2003 yılı son çeyreğinde %79.7 olan imalat sanayi kapasite kullanım oranı 2004 yılı son çeyreğinde %81.7 seviyesine ulaşmıştır.

- **İhracat Fiyat Endeksindeki Artış:** 2003 yılında olduğu gibi 2004 yılında da ihracat fiyat endeksi artmaya devam etmekte olup, bu gelişme nominal anlamda ihracat artışına katkı sağlamaktadır. Nitekim, 2004 yılında ihracat fiyat endeksi %16.3 oranında artış göstermiştir.

Öte yandan, ihracat politikamızın oluşturulması, ihracatın kalkınma planları ve yıllık programlardaki ilke, hedef ve politikalar yönünde ülke ekonomisi yararına düzenlenmesi, desteklenmesi ve geliştirilmesi görevlerini yerine getiren Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın uyguladığı politikaların da son iki yıllık süreçte yaşanan olumlu gelişmeler üzerindeki etkisi açıktır. 2004 yılında yaşadığımız ihracat artışını desteklemek üzere gerçekleştirilen faaliyet ve uygulamalara kısaca bakıldığında:

- Sürdürülebilir ihracat artışını sağlayacak ihracat yapısını oluşturmak üzere özel sektörün etkin katılımı ile hazırlanan **İhracat Stratejik Planı** 2004 yıl Ocak ayında yürürlüğe konulmuştur. Stratejik Plan'da belirlenen 5 stratejik amaç için oluşturulan toplam 20 çalışma grubu bünyesinde 600'ü aşkın kamu / özel sektör temsilcisinin katılımıyla çalışmalar sürdürülmektedir.

- İhracatçı firmalarımıza dünya fiyatlarından hammadde ve ara malı temini konusunda çok önemli bir işlev gören **Dahilde İşleme Rejimi** kapsamında 2004 yılında 23.4 milyar dolar tutarındaki ithalat karşılığında 39.9 milyar dolar ihracat taahhüdünü içeren 6.028 adet Dahilde İşleme İzin Belgesi düzenlenmiştir.

- **İhracata Yönelik Devlet Yardımları ve İhracat İadeleri** kapsamında 2004 yılında ihracatçılarımıza toplam 342.3 trilyon TL tutarında bir ödeme gerçekleştirilmiştir.

- **"Turquality"** ibaresinin ülkemizin rekabet avantajını elinde bulundurduğu ürün gruplarının üretiminden pazarlanmasına, satışından satış sonrası hizmetlere kadar bütün süreçleri kapsayan bir akreditasyon sistemi haline getirilebilmesi amacıyla, Dış Ticaret Müsteşarlığı koordinatörlüğünde hazırlanan "Turquality Projesi" kapsamında 15 firma ve 3 tasarımcıya sertifikaları verilmiştir. Proje Moskova'da gerçekleştirilen tanıtım

faaliyetleri ile başlatılmış olup, 2005 yılında Paris, Londra ve Madrid'de tanıtım faaliyetlerine devam edilecektir.

- 2004 yılında toplam 22 ülkeye **Ticaret Heyeti** programları düzenlenmiş, bu programlarla toplam 372 firma anılan ülkelerdeki potansiyel alıcılarla bir araya getirilmiştir. Ayrıca, 21 adet **Alım Heyeti** programı ile toplam 44 ülkeden; 14 resmi temsilci, 293 firma temsilcisi ve 44 editör ülkemize getirilmiştir. 2004 yılında Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın izni ile organizatör firmalarca yurt dışında 158 **Fuara** milli düzeyde iştirak edilmiştir. Bu fuarlardan 25 tanesi münhasıran Türk İhraç ürünlerinin sergilendiği fuarlardır.

- Fındık Tanıtım Grubu'nun ardından, Doğal Taş Tanıtım Grubu ve Seramik tanıtım Komiteleri de kurulmuş ve bu üç sektörde etkin tanıtım organizasyonları düzenlenmiştir.

- Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine komşu ülkelere sınırı bulunan illerde ekonomik ve ticari faaliyetlere ivme kazandırılması amacıyla çıkarılan **Sınır Ticaret Merkezleri** kurulmasına ilişkin Kararname uyarınca, Ağrı-Sarısu, Van-Kapıköy ve Hakkari-Esendere Sınır ticaret merkezleri kurularak faaliyete geçirilmiştir.

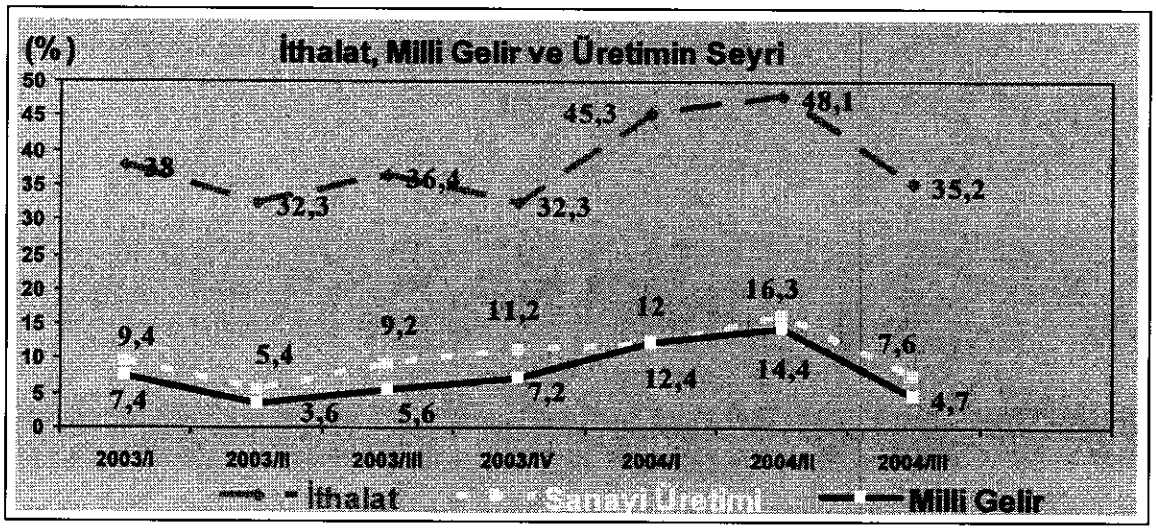
- 2004 yılı Mart-Haziran ayları arasında **"81 İlden Sınırların Ötesine"** sloganı ile ihracat mevzuatı başta olmak üzere, ihracatta devlet yardımları, komşu ve çevre ülkelerle ticaret, sınır ticareti, Eximbank uygulamaları, pazara giriş, gümrük mevzuatı, ödeme şekilleri ve kambiyo mevzuatı, KDV istisnası gibi önemli pek çok konuda ihracatçılarımız veya potansiyel ihracatçılarımıza ilk elden ve doyurucu bilgi verilmesinin amaçlandığı bir İhracat Seferberliği Eğitim Programı düzenlenmiştir.

- **Eximbank** tarafından 2004 yılında önemli bir kısmı KOBİ olmak üzere, ihracatçılarımıza toplam 3.4 milyar dolarlık kısa vadeli kredi kullandırılmıştır. Aynı dönemde sigortalanan sevkiyat tutarı ise 3.5 milyar dolara ulaşmıştır. Böylece Banka 2004 yılında ihracatçılarımıza toplam 6.9 milyar dolarlık bir destek sağlamış ve 2003-2004 yıllarında faiz oranlarında toplam 31 puanlık bir düşüş sağlanmıştır.

b.İthalat:

2003 ve 2004 yıllarındaki ithalat artışını, ithalatın makroekonominin diğer unsurları ile olan ilişkisi bağlamında değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu çerçevede, ithalat ile milli gelir, üretim ve tüketim gibi diğer makroekonomik göstergeler arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin, milli gelir büyümesi ile ithalat arasındaki yakın ilişki gelir ve tüketim arasındaki ilişkiye benzemektedir. Milli gelir arttıkça, ithalat da buna paralel olarak artmaktadır. Son yapılan ampirik çalışmalar, milli gelirdeki %1'lik artışın ithalatı yaklaşık %2 artırdığını göstermektedir. Ayrıca, sanayi üretimi ve tüketim talebi ile ithalat arasında kuvvetli bir bağ bulunmaktadır. Geleneksel olarak ithalatın yaklaşık %90'ı üretimle bağlantılı olan ara ve sermaye mallarından oluşmaktadır. Bu nedenle, ithalat, sanayi üretimini ve dolayısıyla ihracatı desteklemektedir. Keza, tüketim talebi de tüketim malları ithalatını doğrudan etkilemektedir. Aşağıdaki Grafik 1, ithalat ile milli gelir ve üretim rakamlarının değişimi arasındaki paralelliği göstermektedir.

Grafik 1:

Bilindiği üzere, 2001 ekonomik krizi sonrası Türkiye ekonomisi 2002 yılından başlayarak önemli bir toparlanma sürecine girmiştir. Bu süreç, temel ekonomik göstergelerin hızla iyileşmesiyle kendini göstermiştir. Bu dönemde, ekonomi büyümüş, sanayi üretimi artmış, özel sektör tüketim talebi canlanmış, Türk Lirası değerlenmiş, reel faizler düşmeye başlamış ve Hazine'nin borçlanma imkan ve kabiliyeti gerek miktar gerek vade açısından hızla iyileşmiştir.

2001 ekonomik krizi ile %9,5 oranında daralan ekonomimiz, 2002 yılından itibaren süratle toparlanma sürecine girmiş, 2002 ve 2003 yıllarında sırasıyla %7,9 ve %5,9 oranlarında büyümüştür. Ekonomik büyüme 2004 yılında da devam etmiş ve yılın ilk dokuz ayında %9,7 ile oldukça yüksek bir performans sağlamıştır.

Benzer şekilde, imalat sanayi üretimi de 2001 yılında %9,8 daralırken, 2002 yılında %10,7, 2003 ve 2004 yıllarında ise sırasıyla %9 ve %10,4 oranlarında artmıştır. Özel sektör nihai tüketim harcamaları 2003 yılında %6,6 artarken, 2004 yılının ilk dokuz ayında %10,8 artmıştır.

Sonuç olarak, ekonominin arz ve talep cephelerinde meydana gelen olumlu gelişmeler sonucunda, 2003 ve 2004 yıllarında ithalat sırasıyla %34,5 ve %40,4 oranlarında artmıştır.

İthalatın hedeflenen rakamlardan yüksek çıkması milli gelir, üretim gibi bağlantılı olduğu makroekonomik göstergelerde hedeflerin aşılmasından kaynaklanmıştır. Örneğin, milli gelir büyümesinin 2003 ve 2004 yıllarında %5 olması hedeflenirken, büyüme aynı yıllarda sırasıyla %5,9 ve %9,7 olmuştur. Sanayi üretiminin ise 2003 ve 2004 yıllarında sırasıyla %5,6 ve %4,9 oranında büyümesi hedeflenirken, aynı yıllarda gerçekleşme sırasıyla %9 ve %10,4 olmuştur. Dolayısıyla, hedeflenenden hızlı bir büyüme, ilave ithalat talebi doğurmuştur.

c.Cari açık: Ödemeler bilançosunun en önemli kalemi olan cari işlemler hesabı, mal ticareti (dış ticaret), hizmet ticareti, yatırım gelirleri ve karşıklıksız transferler alt kalemlerini içermektedir. Ülkemizin ödemeler bilançosu istisnalar hariç yıllar itibariyle devamlı açık vermektedir. İthalat ve yatırım giderleri gibi açık doğuran unsurlar, ihracat, turizm gelirleri, bavul ticareti gibi döviz kazandıran unsurlarla karşılanmaya çalışılmaktadır.

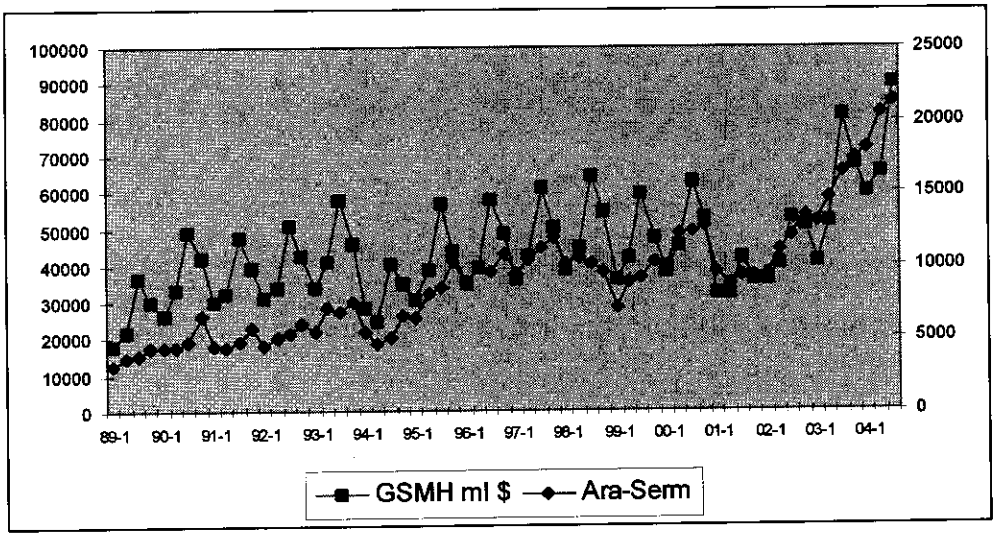
Aşağıdaki Tablo 2'nin incelemesinden görüleceği üzere, ülkemiz 2003 ve 2004 yıllarında sırasıyla -8 ve -15,6 milyar dolar cari açık vermiştir. Sözkonusu yıllara ilişkin cari açık hedeflerinin -3,5 ve -7,6 milyar dolar olduğu dikkate alındığında hedeflerin aşıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, yine Tablo 2'den, aynı yıllarda cari işlemler hesabı ile sermaye hesabı işlemlerinin kaydedilişindeki hata, eksik, gecikme veya unutmaların tutulduğu net-hata-noksan kaleminin, 2003 ve 2004 yıllarında sırasıyla 5 ve 3,1 milyar dolar (+) bakiye verdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, yurdumuzda kalan dövizi gösteren net hata noksan rakamlarını cari işlemler rakamına ilave ettiğimizde 2003 yılı için -3 milyar dolar, 2004 yılı için ise -12,5 milyar dolar dış denge rakamlarına ulaşılmaktadır. Sonuç olarak, dış denge rakamı esas alındığında, 2003 yılında hedefin altında kalındığı, 2004 yılında ise hedefin yaklaşık 5 milyar dolar aşıldığı görülmektedir. 2004 yılında cari açığın yüksek çıkmasının temel nedeni ekonominin öngörülenin yaklaşık iki katı büyümesi ve buna bağlı olarak yüzde 90'ına yakını ara malları ve yatırım mallarından oluşan ithalat talebinin çok artmasıdır. Aşağıdaki Grafik 2'de 1989 yılından bu yana çeyrek dönemler itibariyle GSMH ve ara malı ile sermaye malı ithalatı ilişkisinin paralelliği görülmektedir.

Tablo 2:

(Milyar ABD Dolar)	2000	2001	2002	2003	2004	2004 MG PAY%
İHRACAT FOB	30,7	34,4	40,1	51,2	66,7	22,2
İTHALAT FOB	-52,7	-38,1	-47,4	-65,2	-90,6	-30,2
MAL DENGESİ (a)	-22,0	-3,7	-7,3	-14,0	-23,9	-8,0
GÖRÜNMEYENLER* VE TRANSFER GELİRLERİ	28,0	21,8	19,7	22,3	27,8	9,3
GÖRÜNMEYENLER VE TRANSFER GİDERLERİ	-15,8	-14,7	-13,9	-16,3	-19,5	-6,5
GÖRÜNMEYENLER VE TRANSFER DENGESİ(b)	12,1	7,1	5,8	6,0	8,3	2,8
CARİ İŞLEMLER HESABI (a+b) (A)	-9,8	3,4	-1,5	-8,0	-15,6	-5,2
SERMAYE HESABI (Rezerv hariç) (B)	12,9	-4,4	7,5	7,0	13,3	4,4
NET HATA VE NOKSAN (C)	-2,8	-1,7	0,1	5,0	3,1	1,0
REZERV VARLIKLAR (D)	-0,4	2,7	-6,2	-4,0	-0,8	-0,3
BİLANÇO SONUÇ (A+B+C+D)	0	0	0	0	0	0,0
DIŞ DENGE (A+C)	-12,6	1,7	-1,4	-3,0	-12,5	-4,2

*Görünmeyenler, hizmet ve yatırım kalemleridir.

Grafik 2:

Soru 2: İthalatımızın hızla artmasının nedenleri nelerdir? Bu konuda ne gibi tedbirler alınmıştır?İthalatımızdaki artış, alınan tedbirlerin yeterli olmadığını gösterdiğine göre, bu konuda başka ne gibi tedbirler almayı düşünüyorsunuz?

Cevap: 2003 ve 2004 yıllarında ithalatta yaşanan yüksek oranlı artış, büyük ölçüde, ekonomik büyümenin güçlenerek devam etmesinden, TL'nin yabancı paralara karşı değer kazanmasından, euro/dolar paritesinin euro lehine seyretmesinden ve başta ham petrol ve demir-çelik olmak üzere emtia fiyatlarında yaşanan artışlardan kaynaklanmıştır.

2003 ve 2004 yıllarına ilişkin milli gelir ve üretim gerçekleşmeleri ile bunların ithalata olan etkisine daha önce değinilmişti.

Son yıllarda Türk Lirasının yabancı paralar karşısında değer kazanması ithalat artışındaki en önemli etkenlerden birisidir. Ulusal paranın değerlenmesi, ithal malların görece ucuzlamasına ve ithalat talebinin artmasına neden olmaktadır. Örneğin, Türk Lirasının değerlenmesi, yerli üreticilerin yurt dışından daha fazla hammadde ve makina getirmelerine, tüketicilerin de daha fazla ithal mal talep etmelerine yol açmaktadır. Türk Lirası, 2005 yılının Ocak ayı itibariyle reel olarak dolar karşısında %38,7, Euro karşısında ise %12,7 değerlidir. 2004 yılında Türk Lirasının yabancı dövizler karşısında değerli olmasının, ithalatın yaklaşık 11,5 milyar dolar daha fazla gerçekleşmesine neden olduğu hesaplanmıştır.

Diğer taraftan, 2003 ve 2004 yıllarında yaşanan ithalat artışında euro/dolar paritesinin euro lehine seyretmesi de etkili olmuştur. Söz konusu etki, ülkemizin ithalat istatistiklerini dolar cinsinden ifade etmesinden kaynaklanmıştır. İthalatın ağırlıklı olarak dolar ve euro bazında (2004 yılında ithalatın %54,9'u dolar ve %40,4'ü euro cinsinden yapılmıştır) yapılması nedeniyle, dolar ve euronun birbirlerine karşı değer kazanması ya da kaybetmesine bağlı olarak, ithalat beklenenden daha fazla ya da daha az gerçekleşebilmektedir. Örneğin, 2004 yılı ithalat rakamına 2003 yılındaki euro/dolar paritesi uygulandığında parite değişiminin ithalata etkisinin yaklaşık 3,3 milyar dolar fazla çıktığı görülmüştür.

İthalatta geleneksel olarak yaklaşık %7-8 civarında bir paya sahip olan ham petrolün fiyatındaki gelişmeler, ithalatı etkilemektedir. Ham petrolün 1 Mart 2005 itibariyle spot fiyatlarının 51,6 dolar seviyesine ulaşması, ham petrol ithalatının daha da artacağı anlamına gelmektedir. Ham petrol fiyatlarındaki her 10 dolarlık artış ülkemizin ham petrol ithalat değerini yaklaşık 1,6 milyar dolar artırmaktadır. Diğer taraftan, başta demir-çelik olmak üzere, demir cevheri, hurdası ve diğer metallerin uluslararası fiyatlarında son yıllarda görülen önemli artışlar da ilave ithalat artışına neden olmaktadır. Söz konusu fiyat artışlarının ithalata net etkisini ölçebilmek amacıyla, söz konusu metallere ilave olarak buğday, mısır ve pamuk gibi tarım ürünlerinin yanı sıra ham petrol, kömür ve altın da dahil edilmiş ve bu ürünlerin 2004 yılı ithalat miktarlarına yine bunların son üç yıla ait ithalat birim fiyatlarının ortalaması uygulanmıştır. Sonuçta, seçilen ürünlerin uluslararası fiyatlarının yükselmesinin 2004 yılı ithalatına etkisinin yaklaşık 5,7 milyar dolar olduğu görülmüştür.

Yukarıda zikredilen iç ve dış faktörlerin etkisiyle 2003 ve 2004 yıllarında ithalat hedef değerlerin üzerinde gerçekleşmiştir. İthalatın azaltılması için, başta tarifeler, tarife kontenjanları ve ticaret politikası önlemleri olmak üzere bütün önlemler etkin bir şekilde uygulanmış olup, bunların uygulanmasına 2005 yılında da devam edilecektir.

Bilindiği üzere, Türkiye-AB Gümrük Birliği sonucunda, Gümrük Birliği kapsamında yer alan sanayi ürünleri için gümrük vergileri bir koruma aracı olma niteliğini kaybetmiştir. Gümrük Birliği alanı dışında kalan tarım ürünleri ile AKÇT kapsamı demir-çelik ürünlerinde

ise gümrük vergileri DTÖ yükümlülüklerimiz ve iç piyasanın ihtiyacı doğrultusunda tespit edilmekte ve bir ölçüye kadar korunma aracı olarak kullanılabilmektedir. Öte yandan, bazı tarım ürünlerinin ithalatında son dönemde açılan genel tarife kontenjanları da tarımsal üretimin miktar ve kalite açısından denetiminde etkili olmaktadır.

Diğer taraftan, DTÖ kuralları çerçevesinde yerli üretimin korunması amacıyla dampingli ve sübvansiyonlu ithalata karşı önlemler ile ani artış gösteren ithalata karşı uygulanan korunma önlemleri ülkemizin etkin uyguladığı ticaret politikası araçlarındandır. Sözkonusu önlemler, ancak ilgili anlaşmaların ortaya koyduğu sıkı disiplinler çerçevesinde alınabilmekte ve doğası gereği sadece zarar gören üretim dallarına yönelik olmaktadır. Türkiye dampinge karşı önlemleri en etkin uygulayan DTÖ üyeleri arasında yer almaktadır. Ülkemiz toplam alınan önlem sayısı itibariyle, 1995-2003 yıllarını kapsayan dönemde DTÖ üyeleri arasında 8.sırada, 2003 yılında 3.sırada yer almıştır. 2004 yılında ise ülkemiz, ilk altı aylık döneminde DTÖ üyeleri arasında; dampinge karşı kesin önlemler itibariyle 3. sıraya, başlatılan damping soruşturmaları itibariyle de 2. sıraya yükselmiştir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğü tarafından bugüne kadar dampinge karşı 174 soruşturma başlatılmış, bu soruşturmalar sonucunda da dampinge karşı 110 kesin önlem yürürlüğe konulmuştur. Halen 24 ülke menşeli ürünlere karşı 65 dampinge karşı kesin önlem yürürlükte bulunmaktadır. Bu çerçevede, mevcut önlemler, polyester elyaf, poliesterlerden düz iplikler, boru bağlantı parçaları, poliesterlerden tekstürize iplikler, matkap uçlu vidalar, sentetik veya suni devamsız liflerden dokunmuş mensucat, haddelenmiş kütükler, pilli akümülatörlü duvar saatleri, sentetik filamentten mensucat, doldurulabilen ve doldurulamayan cep çakmakları ile bunların aksam parçaları, akrilik mink battaniye, cırt bant, grafitli kurşun ve boya kalemleri, polivinil klorür, bisiklet ve motosiklet iç ve dış lastikleri, topuzlu kapı kilitleri ve parçaları, pentaeritritol, cam kapak, gemi zinciri, vulkanize edilmiş kauçuktan iplik ve ipler, menteşeler, plastikten dolma kurşun kalemler ve mürekkepli bilyalı kalemler, çocuk arabaları ve pusetler, dokumaya elverişli ipliklerden metalize iplikler, halat ve kablo, suni deri ve matkap uçları ile parmak frezeler ithalatına yöneliktir.

Bunların yanısıra, ithalatın gerek miktar gerek fiyat açısından kontrol edilmesine imkan tanıyan gözetim önlemleri de son dönemde yoğun şekilde tatbik edilmektedir. Yine bu doğrultuda, dünya fiyatları ve maliyet analizleri yapılmak suretiyle başta tekstil olmak üzere bir çok üründe ithalat aşamasında referans kıymet uygulaması yürütülmektedir.

Ayrıca, 37 ürün/ürün grubu ithalatında ÇHC de dahil olmak üzere tüm ülkelere gözetim uygulanmaktadır. Genel olarak söz konusu ürünlerin ithalinde gözetim belgesi verilmesi sırasında referans maliyetler esas alınmaktadır. Diğer taraftan, İran menşeli polistren ve Beyaz Rusya menşeli düz cam ithalatında da gözetim uygulanmaktadır.

İlgili mevzuat çerçevesinde yürütülen korunma önlemi soruşturmaları sonucunda 5 ürün grubunda uygulamaya konulmuş olan miktar kısıtlamaları İran menşeli cam eşya ve çuvallara; Rusya Federasyonu, Ukrayna ve İran menşeli düz cam ile ÇHC menşeli seramikten izolatörler ve vantilatörlere yöneliktir.

Ayrıca, İthalatta Korunma Önlemleri mevzuatı çerçevesinde tüm ülkelere yönelik olarak, 4 ürün/ürün grubu grubunda (termometreler (diğerleri), aktif hale getirilmiş toprak ve killer, aynalar (çerçevesiz), voltmetre, ampermetre, ölçü transformatörleri) korunma önlemi soruşturmaları devam etmektedir.

Öte yandan, bazı tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatında 5 ülkeye karşı kota, 4 ülkeye karşı ise gözetim uygulaması sürdürülmektedir.

Soru 3: Ülkemizde dalgalı kura geçilmesiyle birlikte dış ticaretimizde ne gibi gelişmeler olmuştur?

Cevap: Bilindiği üzere, Kasım 2000 ve Şubat 2001 ekonomik krizlerinin ardından uygulamaya konulan ekonomik program çerçevesinde para politikasının hedefi kısa vadede enflasyonu hedeflenen seviyelere indirmek ve orta vadede fiyat istikrarını sağlamak olarak belirlenmiş ve bunu sağlarken ana enstrüman olarak kısa vadeli faiz oranları seçilerek kurlar serbest bırakılmıştır. Bu süreçte döviz değerini belirleyen tek etken arz-talep gelişmeleri olmuştur.

Tablo 3:

	İhracat		İthalat		Dış Ticaret Hacmi		Karşılama
Yıl	Değer	Değişim%	Değer	Değişim%	Değer	Değişim%	Oranı%
1999	26.587.225	-1,4	40.671.272	-11,4	67.258.497	-7,7	65,4
2000	27.774.906	4,5	54.502.821	34,0	82.277.727	22,3	51,0
2001	31.334.216	12,8	41.399.083	-24,0	72.733.299	-11,6	75,7
2002	36.059.089	15,1	51.553.797	24,5	87.612.886	20,5	69,9

2003 ve 2004 yıllarındaki dış ticaret gelişmelerine daha önce değinildiği için burada tekrar değinilmemiştir. Diğer taraftan, yukarıda yer alan Tablo 3'ten de görüleceği üzere, sabit kur sisteminin uygulandığı 1999 yılında bir önceki yıla göre ihracatımız %1,4 ve ithalatımız %11,4 oranlarında gerilmiş ve sonuçta dış ticaret hacmimiz yıllık bazda %7,7 gerileme ile 67,3 milyar dolar olmuştur. Sabit kur rejiminin devam ettiği 2000 yılında ise ihracat artış oranı %4,5 ve ithalat artış oranı %34 olmuş ve bu gerçekleşmeler sonucunda dış ticaret hacmimiz %22,3 oranında artarak 82,3 milyar dolara ulaşmıştır.

Serbest kur uygulamasına geçişle birlikte yaşanan yüksek oranlı devalüasyon sonucunda TL'nin reel olarak %20 değer yitirmesi, iç talepte görülen %18,4'lük daralma, işgücü maliyetlerinde yaşanan düşüş ve verimlilikte görülen artışa da bağlı olarak, ihracatımız 2001 yılında %12,8 artış ile 31,3 milyar dolar seviyesine yükselmiş ve ithalatımız %24 düşüşle 41,4 milyar dolar olarak realize edilmiştir. Hacim olarak ithalatın ihracattan yüksek olması ve oransal olarak ithalattaki düşüşün ihracattaki artışın oldukça üzerinde gerçekleşmesi sonucunda dış ticaret hacmimiz %11,6 daralmayla 72,7 milyar dolara gerilemiştir.

İhracattaki bu artış trendi 2002 yılında hızlanarak devam etmiş ve ihracatımız %15,1 oranında artışla 36,1 milyar dolara ulaşmıştır. Uygulanan ekonomik programın etkisiyle 2002 yılından itibaren ekonomide ciddi bir canlanma süreci başlamış ve imalat sanayi üretimi %11 artarken nihai tüketim harcamaları artışı %2 gibi sınırlı bir düzeyde kalmıştır. Bu gelişmeler ile ithalat artış oranı %24,5 olurken, dış ticaretimiz hacimsel olarak %20,5 artışla 87,6 milyar dolar olarak realize edilmiştir.

Yaşanan olumlu gelişmelerin yanında, döviz kurundaki gelişmelere de değinmek gerekir. Sabit kur uygulamasının yürürlükte olduğu son dönem olan 2001 yılı Şubat ayı ile karşılaştırıldığında,

- TL 2001 yılı Aralık ayı itibariyle, TÜFE bazında %16 ve TEFE bazında %3,9 oranında değer kaybetmiş,
- 2002 yılı Aralık ayı itibariyle, TÜFE bazında %9,4 değer kaybına karşılık TEFE bazında %4,8 oranında değer kazanmış,

- 2003 yılı Aralık ayı itibariyle, TÜFE bazında %1,6 ve TEFE bazında %13,1 oranında değer kazanmış ve
- TL'nin değer artışı 2004 yılı Aralık ayı itibariyle TÜFE bazında %3,4 ve TEFE bazında %17,2'ye ulaşmıştır.

Bu verilerden de görüleceği üzere, sabit kur uygulamasının yürürlükte olduğu son dönem olan 2001 yılı Şubat ayından hemen sonra, 2001 yılı sonunda değer yitiren TL, 2002 yılında toparlanmaya başlamış ve 2002 yılını TEFE bazında değer kazancıyla tamamlamıştır. TL'nin yabancı paralar karşısında reel bazda değer kazanma eğilimi 2003 ve 2004 yıllarında da devam etmiştir.